

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Riigiteaduste instituut

Bakalaureusetöö

Hando Laasmägi

Hiina inimõiguste diskursuse põhijooned

aastatel 1991-2012

Juhendaja: Urmas Pappel (MA)

Tartu 2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. Hiina inimõiguste diskursuse ajalooline taust.....	5
2. Teoreetiline osa	8
2.1. Kas inimõigused on universaalsed või relatiivsed?.....	8
2.2. Hiina inimõiguste diskursuse põhijooned	10
2.2.1 Kultuuri relativism.....	11
2.2.2. Majanduslike ja sotsiaalsete õiguste tähtsuse rõhutamine	11
2.2.3 Inimõiguste küsimuse pidamine Hiina siseasjaks.....	11
2.2.4 Lääne süüdistamine topeltstandardite kasutamises.....	12
2.2.5 Inimõiguste olukorra sõltuvus arenguastmest.....	12
3. Hiina inimõiguste diskursuse põhijooned valgetes paberites 1991-2012	14
3.1. Allikad	14
3.2 Metodoloogia.....	15
3.3 Valgete paberite analüüs	16
3.3.1 Põhijoon „Hiina inimõiguste küsimus on Hiina siseasi.“	16
3.3.2 Põhijoon „Majanduslike- ja sotsiaalsete õiguste tähtsuse rõhutamine“.....	17
3.3.3 Põhijoon „Lääne süüdistamine topeltstandardite kasutamises“.....	19
3.3.4 Kultuuri relativism ning põhijoonte omavaheline seos	20
KOKKUVÕTE.....	24
SUMMARY	26
Lisa1. Kodeerimisjuhendid ja sisuanalüüsi tulemused.....	28
Kasutatud kirjandus.....	31

SISSEJUHATUS

Hiina Rahvavabariik (edaspidi Hiina) asus 1989. aastal kiirelt ja sihikindlalt arendama oma inimõiguste alast ametlike seisukohtade kogumit - diskursust. 1991. anti välja esimene inimõiguste alane valge paber (*white paper*), mis kirjeldab Hiina seisukohti inimõiguste valdkonnas. Antud töö uurimisküsimus on: kas Hiina inimõiguste viis kirjeldatud põhijoont on perioodil 1991-2012 oluliselt muutunud ning kuidas need põhijooned on omavahel seotud? Nagu töö teoreetilises osas selgitatakse on kaks Hiina inimõiguste diskursuse põhijoont teineteisega filosoofilises vastuolus. Ühest küljest rõhutatakse inimõiguste sõltuvust kultuurist (kultuuri relativism), teisest küljest seostakse Hiina inimõiguste olukorda Hiina majandusliku ja sotsiaalse arenguga. Viimane argument on aga oma olemuselt universalistlik ja eeldab, et kui Hiina saavutab teatud arenguastme, suudab ta saavutada samasugused inimõigused nagu Läänes. Käesoleva töö üheks küsimuseks on, kas eelkirjeldatud kultuuri relativistlik argument on Hiina inimõiguste diskursuses olulisem või esineb teistega paralleelselt. Tegemist ei ole niisiis uurimusega, mis vaatleks inimõiguste olukorda Hiinas, või selles toimunud muutusi, vaid tööga, mis keskendub Hiina ametliku inimõigusarusaama kui poliitfilosoofilise diskursuse põhijoonte kajastumisele Hiina valitsuse ametlike seisukohtade kajastuses, nende põhijoonte arenemisele läbi aja ning nende omavahelisele seosele.

Töö esimeses osas antakse lühike ülevaade Hiina inimõiguste diskursuse ajaloolisest taustast: millised on Hiina inimõiguste käsitlemise tekkimise ajaloolised tagamaad.

Töö teoreetilises osas esitatakse raamistik, mis annab ülevaate kultuuri relativismi ja universaalsete inimõiguste normide alasest debatist, mis on erinevate kultuuride vahelises inimõiguste alases koostöös üks võtmeküsimusi, ning mis kajastub ka Hiina ja Lääne riikide vahelises inimõiguste alases debatis. Teoreetilises osas esitatakse ka Hiina inimõiguste diskursuse viis põhijoont – eripärad, mida on erinevate autorite poolt ühtlaselt kajastatud ning mille uurimisele antud töös keskendutaksegi. Need põhijooned on valgete paberite analüüsi aluseks.

Antud töö analüüsi allikateks on Hiina inimõiguste diskursuse infokandjad, kuus valget paberit, vahemikus 1991-2012, mis selgitavad Hiina käsitlust inimõiguste teemal. Neid allikaid analüüsitakse esmalt kvalitatiivse kontentanalüüsiga, hiljem otsitakse neist muid

seoseid. Tekstist otsitakse põhijoont puudutavaid väiteid ning need kodeeritakse vastavalt kodeerimisjuhendile, mille põhjal selgub, kui palju on erinevates tekstides lõike, mis on seotud antud põhijoontega ning kas need väited on põhijoontega kooskõlas või mitte. Lisaks vaadeldakse, kuidas need põhijooned on omavahel seotud.

1. Hiina inimõiguste diskursuse ajalooline taust

Ameerika Ühendriigid (USA), Euroopa Liit, Amnesty International, Human Rights Watch ja Freedom House süüdistavad Hiinat mitmesugustes inimõiguste rikkumistes. Amnesty International, Human Rights Watch ja Freedom House dokumenteeritud tugevate rikkumiste näiteks võib tuua sõnavabaduse, usuvabaduse, kogunemisvabaduse rikkumisi, keelatud on sõltumatud töölisühingud, partei kontrollib kõiki kohtusüsteemi osi, puuduvad vabad valimised, teisitimõtlejaid ja teatud etnilisi grupe kiusatakse taga. (Human Rights Watch 2013; Amnesty International 2012; Kurlantzick 2009)

Inimõigused funktsionaalse kontseptsiooni ja terminina on Hiina traditsioonilisele kultuurile võõras, kuigi kohati räägiti ka vanas Hiinas sotsiaalsest võrdsusest ja klassierinevuste kaotamisest. Inimõigused tõlgituna Hiina keelde kui *renquan*, ei ole kohaliku päritoluga termin. Traditsioonilises Hiinas ei olnud tavainimestel õigusi, õigused olid ainult valitsejal, mis olid talle jumala poolt antud ja mida ta võis kasutada, et valitseda lihtinimesi. Vastavat mõistet ega diskursust vanas Hiinas varem ei eksisteerinud. (Shi-xu 2011:201) Hiina riikliku ja rahvuslikku inimõiguste käsitlust analüüsides tuleb arvesse võtta ka umbes 2000 aasta pikkust autoritaarsuse perioodi, mil rõhutatud olid pigem kohustused kui õigused. (Man 2011: 540)

Enamiku 1949. aasta järgsest perioodist olid inimõigused Svenssoni väitel kohalikus poliitilises diskursuses tabuteema ning seda peeti kapitalistlikuks terminiks. (Svensson 2002: 1) Enne Hiina Rahvavabariigi asutamist 1949. aastal kasutati mõistet *inimõigused* kommunistliku partei poolt, et õõnestada valitseva partei, Kuomitangi, võimu. Pärast seda aga vajus inimõiguste mõiste tagaplaanile, räägiti kodanike ja inimeste õigustest (*citizen's rights* and *people's rights*), et rõhutada Hiina sotsialistlikku olemust. Kuna töölisklass oli teoreetiliselt ühiskonna valitseja, oli Hiina võimude loogika järgi küsitav, kellelt tavainimesed neid õigusi nõudma peaks. 1970ndatel hakati mõistet rohkem kasutama, otsiti midagi, mis võiks pakkuda kaitset võimu poolse väärkohtlemise eest. Üsna suletud Hiinas oli see samas siiski vähe seotud üldiste rahvusvaheliste inimõigusstandarditega. (Xin 1995) Pärast Deng Xiaopingi poolt valitud Hiina avatumaks muutmise poliitikat, 70ndate lõpul, levisid inimõigusideed ja teadlikkus rahvusvahelisest inimõiguste kaitse liikumisest

laiemalt ja jõudis ka lihtinimesteni (Xin 1995). Inimõiguste mõiste leidis kajastust ka mõningates riiklikes dokumentides ja seadustes, kuid sellele (nagu ka vabadustele ja demokraatialle) vaadati kui millelegi kapitalistlikule ja negatiivsele ning inimõigused jäid 80ndatel peamiselt tabuteemaks. (Man 2011:542; Svensson 2002:261) 1984. ja 1987. käivitas valitsus kaks poliitilist kampaaniat, mille sõnum oli samuti, et Hiina saab hästi ilma "inimõigusteta" hakkama ning see on midagi kapitalistlikku ja võõrast. (Xin 1995) Kuigi ametlikku inimõiguste alast laiemat käsitlust veel ei eksisteerinud, allkirjastas ja ratifitseeris Hiina 80ndatel siiski üksikuid inimõigusleppeid ning tagasihoidlik, kuid teatud konstruktiivne koostöö ja osalus rahvusvahelises inimõiguste arutelus esines (Sceets 2012: 4). Svenssoni väitel oli hoolimata mitmete dokumentide allkirjastamisest inimõigustealane koostöö ja dialoog kahe- ja mitmepoolsetes suhetes teiste riikidega madal. Avatum lähenemine inimõigustele sai alguse 80-ndate lõpul, mis tõi kaasa mitmeid kirjutisi inimõiguste teemal ning meelevaldused, mis nõudsid demokraatiat ja korruptsiooni lõpetamist. (Svensson 2002: 261-263)

Marina Svenssoni raamatus "Debating Human Rights In China: A Conceptual and Political History", mis on üks tunnustatuimad teoseid Hiina inimõiguste alal, tõdetakse peamiselt seni vähem tuntud allikatele toetudes, et hoolimata tavaarvamusest, on Hiinas inimõiguste üle 20. sajandil toimunud elav arutelu. Seda ka juba ammu enne 1948. aastal vastu võetud Inimõiguste ülddeklaratsiooni ning ka pärast kommunistliku Hiina Rahvavabariigi sünni 1949. aastal. Hiina pidas inimõigusi läänelikuks mõisteks, kuid rahvusvahelise surve kasvades ja inimõiguste küsimuste aktualiseerudes Hiina ja teiste riikide vahelistes suhetes, on Hiina olnud sunnitud antud arutelus osalema ning kujundama välja oma käsitluse, mida kriitikud on aktiivselt rünnanud. (Svensson 2002)

Teises tunnustatud Hiina inimõiguste alases raamatus Stephen C. Angle "Human Rights and Chinese Thought: A Cross-Cultural Inquiry" keskendutakse, muuhulgas kaasaegsetele filosoofidele toetudes, kahele küsimusele, mis on tihedalt seotud Hiina inimõiguste alase ametliku seisukohaga: esiteks, kas mõnede riikide kohta võib väita, et neil on enda inimõiguskäsitus ja teiseks, kas riikidel on enda inimõiguskäsitlusega õigus olla immuunne kriitika suhtes väljastpoolt. (Angle 2002; Peerenboom 2005a: 283)

Angle leiab, et Hiina inimõiguste diskursuses on eripäraseid jooni ja vaateid ning see on olnud pigem viimase 150 aasta jooksul pidevas muutumises kui staatiline. Teiseks leiab ta, et ainus viis, kuidas riik saab ühepoolset väita, et ta on immuunne kriitika suhtes, oleks läbi kitsarinnalisuse (*parochialism*), ainult kitsastele kohalikele huvidele keskendudes, ilma mingi huvita laiemate või üldisemate küsimuste vastu. See aga ei võimalda teha teiste suhtes legitiimseid nõudeid ning Angle pooldab tolerantsemat joont. (Peerenboom 2005a 283; Angle)

Hiina nüüdisaegne riiklik inimõiguste diskursus sai alguse alles 1991. aastal, mil avaldati ametlik dokument, esimene nn valge paber (ingl k *white paper*) seoses inimõigustega, mis esitas Hiina omapoolse nägemuse inimõigustest ja vastuse Lääne kriitikale. Hiina tänapäevane riiklik inimõiguste diskursus tekkiski algselt peamiselt reaktsioonina 1989. aasta Taevase Rahu väljaku sündmustele ning sellele järgnenud Lääne riikide hukkamõistusele (Xin 1995; Angle 2002: 4). Kuid sellest survest tulenevalt muutus Hiina inimõigusediskursus ka enam proaktiivseks. (Svensson 2002:265) Hukkamõistule järgnesid ka reaalsed sanktsioonid, mis mõjutasid Hiina rahvusvahelist kuvandit ja majandust negatiivselt, takistatud olid näiteks läbirääkimised WTO-ga ning 2000. aasta olümpiamängude korraldamine. (Wang 2001: 141-142). Hiina oli sunnitud tegelema oma inimõiguste olukorra parandamisega (või jätma vähemalt sellist muljet) ning esitama omapoolne nägemus olukorrast.

Hiina kodanikel on võimude sõnul õigus põhiseaduses määratud vabadustele ainult juhul, kui nad ei lähe vastuollu "Nelja suure printsiibiga" (The Four Cardinal Principles), milleks on: 1. Sotsialismi teel jätkamine, 2. Rahvademokraatliku diktatuuri jätkamine, 3. Hiina Kommunistliku Partei jätkamine, 4. Mao Zedongi mõtte jätkamine. (Svensson 2002:43; Chen 2004).

Antud uurimuse lähtekoht on Svenssoni poolt öeldud mõte: „...on piisavalt informatsiooni, et väita, et Hiina võimuladvik asus 1989. aastal kiirelt ja sihikindlalt looma inimõiguste poliitikat, mida nad on sealt peale, rahvusvahelise keskkonna muutudes ja enda enesekindluse kasvades lahendamaks tekkinud probleeme, muutnud ja arendanud.“ (Svensson 2002: 267) Antud töös uuritaksegi nende muutuste olemasolu ja ulatust läbi valgete paberite (Hiina Rahvavabariigi ametlikud dokumendid, mis annavad selgitusi

valitsuse arusaamade ja plaanide kohta) analüüsi, kasutades raamistikuna järgnevalt välja toodud Hiina inimõiguste diskursuse põhijooni.

2. Teoreetiline osa

Teoreetilises osas kirjeldatakse erinevate autorite poolt välja toodud Hiina inimõiguste diskursuse põhilisi jõujooni, nende ajaloolist tausta ja debatti teemal, kas universaalsed inimõigusnormid on võimalikud.

2.1 Kas inimõigused on universaalsed või relatiivsed?

Küsimust universaalsete inimõiguste normide olemasolu võimalikkusest võib pidada keskseks küsimuseks inimõigusliikumises, Hiina ja Lääne vahelise inimõiguste arutelu ning Hiina inimõiguste diskursuse tuumaks.

Universaalsete inimõiguste normide levik seab kahtluse alla erinevate riikide praktikad, mis peegeldavad kultuurilisi ja geograafilisi eripärasid. (Teson 2001: 379) Steiner ja Alstoni väidavad, et "inimõiguste liikumise peamistes vahendites deklareeritud inimõiguste universaalne või relatiivne iseloom on olnud debati ning vaidluste allikaks inimõiguste liikumise algusest saadik." Erinevad arusaamad on olnud esindatud erineval, kuid siiski omavahel seotud moel, näiteks järgnevates vastandites: absoluutne versus sõltuv (*absolute* vs *contingent*); imperialism õiguste kehtestamisel versus inimeste vaba tahe (*Imperialism in imposing rights vs self-determination of peoples*). (Steiner, Alston 2000: 366)

Selle vastasseisu tulemusena inimõiguste liikumise arengus on muutunud ka rahvusliku suveräänsuse ja riikliku pädevuse ulatuse käsitlused. On tavapärane, et kui kasutatakse kultuuri relativismi, siis kaasneb riikliku suveräänsuse tähtsustamine. (Steiner, Alston 2000: 366)

Universalismi pooldajad leiavad, et inimõigused oma üldistes nõuetes peavad kõikjal samasugused olema. Õiguste elluviimine aga ei pea toimuma toimuma sarnaselt, erinevate meetoditega võib saavutada sama häid tulemusi. See idee on üks rahvusvaheliste inimõiguste liikumise alustalasid. Inimõiguste ülddeklaratsioonis pole selgelt viiteid kultuurilisele variatsioonile seoses inimõigustega, kasutatakse sõnu "kõigil", "mitte kellelgi", "kõik inimesed". (Steiner, Alston 2000: 366-367)

Üheks selliseks universaalsetesse moraalinormidesse uskujateks on ka traditsioonilist kristlikku vaadet toetavad inimesed, kes eeldavad, et kõiki inimesi saab hinnata kristlike väärtuste alusel, õige ja vale on Jumala poolt määratud. Kolooniade rajamisel ja vallutustel lähtuti kohalike elanike üle otsustamisel samuti kristlikest ja läänelikest printsiipidest. (Hatch 2001 369-370) Ka Lääne kultuuriruumi ja selle esindajaid üldiselt, on süüdistatud arrogantsuses ning kultuurilises imperialismis, mis väljendub oma normide ja uskumuste (näiteks liberalism ja kristlus) peale surumises ja universaalseks pidamiseks. (Steiner, Alston 2000: 367)

Kultuuri relativismi mõiste on üle võetud antropoloogiast ja moraalifilosoofiast. Seda võib defineerida arutelus rahvusvaheliste inimõiguste võimalikkuse üle kui "vaatenurka, mille järgi kohalikud kultuurilised traditsioonid (sealhulgas religioossed, poliitilised ja juriidilised tavad) määravad reaalsuses ära tsiviil-ja poliitiliste õiguste olemasolu ja ulatuse." (Teson 2001:380)

Kultuuri relativismi pooldajad leiavad, et õigused ja reeglid moraalsusest, õigest ja valest erinevad kogu maailmas ning on kultuurilisest kontekstist sõltuvalt. Kultuuri all käsitletakse vahel lisaks tavaolemusele ja kohalikele traditsioonidele ka religiooni, erinevaid riiklike struktuure ja ideoloogiat. Nende erinevuste tõttu ei ole võimalik leida ning kokku leppida ühistes parimates kultuuriülestes ideedes õigustest ning ei ole õigustatud oma normide teistele peale surumine. (Steiner, Alston 2000: 366-367; Teson 2001: 379-380) Siiski ei arvata, et moraalinorme ei eksisteeri, lihtsalt nende sisu varieerub. (Hatch 2000: 369)

Külma sõja ajal oli debatt Lääne (universaalsete) moraalinormide sobivusest teistesse kultuuridesse peamiselt kommunismileeri ja Lääne demokraatiade vahel. Nüüd peamiselt Ida ja Lääne või Põhja ja Lõuna arenenud riikide ja arengumaade vahel. Samuti Lääne ja Islami vahelises religioonierinevuste kontekstis. (Steiner, Alston 2000: 367-368).

Üheks kultuurilise relativismi esindajateks on mitmete Aasia riikide eestkõnelejad, kes räägivad mõtmatust erinevusest Aasia riikide ja Lääne vahel, rõhutades nendes riikides valitsevad unikaalseid väärtusi, mis annavad aluse Aasia erinevaks arusaamaks inimõiguste alal, ning nõuavad rahvusvaheliselt kogukonnalt inimõiguste alal erikohtlemist. (Li 2001: 397)

Li seab sellise Aasia väärtuste rõhutamise kahtluse alla juba Aasias valitseva suure mitmekesisuse tõttu, mis väljendub nii etnilis-kultuurilistes identiteetides, sotsiaalsetes ja poliitilistes mallides kui inimestes. Lisaks valivad Aasia riikide liidrid tihti erinevaid teiste kultuuride praktikaid ja norme vastavalt oma poliitilistele huvidele. (Li 2001: 399,401)

Väärtus saab Li järgi olla kas kultuurispetsiifiline või universaalne kolmel eri moel. Esiteks, päritolu järgi: küsimus, kas väärtus on arenenud ainult kindlas kultuuris või on ta kerkinud kõikide kultuuride põhiideede põhjal. Selles punktis ei lahkne universalistide arvamus relativistidest – kumbki ei pea inimõiguste pärinemist universaalseks. Teiseks, kuivõrd reaalne on see väärtus tõhusalt ellu viia: kas väärtuse elluviimiseks sobivamad tingimused on ainult mõningates kultuurides või kõikjal. (Li 2000: 406) ”Kolmandaks võib väärtust pidada kultuurispetsiifiliseks juhul, kui see on kehtiv ainult teatud kultuurides. Selle arusaama järgi on väärtust võimalik seletada või kaitsta ainult rõhudes eeldustele, mis on juba antud kultuuri poolt eelnevalt omaks võetud; kultuurides, mis ei jaga neid eeldusi, muutub selle väärtuse kehtivus kaheldavaks. Kuna on vähe universaalselt jagatud kultuurilisi eeldusi, mida saab kasutada inimõiguste kontseptsiooni kaitseks, on inimõiguste universaalne valiidsus probleemne.” (Li 2000: 406-407)

Eri kultuuride vahel toimub üha aktiivsem arutelu inimõiguste teemal. Erinevatel kultuuridel on eri nägemused ja eeldused ning selle dialoogi abil püütakse neid seisukohti arutada ja vormida. Algselt jagatud väike määr ühiseid arusaama kõige rängemate tegude kohta (näiteks genotsiid) ning ühine avatud dialoog võib aidata jõuda nende erinevate arusaamade sisuni ning ebapiisavast informatsioonist tekkinud ebakõlade vähenemiseni. (Li 2000: 407)

2.2. Hiina inimõiguste diskursuse põhijooned

Lähtuvalt uuritud Hiina inimõiguste arusaama alasest kirjandusest on võimalik välja tuua Hiina inimõiguste diskursuse viis põhijoont, mis kirjeldavad hästi Hiina inimõiguste diskursust ning eristavad seda Lääne käsitlest. Need valitud põhijooned on autori hinnangul temaatilises kirjanduses üsna sarnaselt käsitletud.

Järgnevalt on välja toodud Hiina inimõiguste diskursuse põhijooned, et anda ülevaade selle olemusest ning uurida, kas need erilised tunnused kajastuvad ka Hiina valgetes paberites ning kas perioodil 1991-2012 võib neis täheldada teatud muutusi.

2.2.1 Kultuuri relativism

Hiina inimõiguste diskursuse esimene põhijoon on riiklike ning kultuuriliste erinevuste rõhutamine ja tõdemine, et (universaalsed) inimõigused on Lääne konstruktsioon, piiratud universaalse tähtsusega ning ühegi kultuuri inimõiguste käsitlusel ei tohiks olla eelist teiste ees. (Pollis, Schwab eds 1979; Wang 2001: 145 kaudu)

Hiina, Indoneesia, Malaisia ja Singapuri võimud on väitnud, et ÜRO arusaam inimõigustest baseerub liialt tugevalt läänelikul liberaalsel traditsioonil ega arvesta kohalike kultuuriliste ja ajalooliste eristustega ning kutsusid üles olema paindlik "Aasia väärtuste" suhtes. (Angle 2002: 5; Svensson 2002:58) Inimõiguste universaalsuse arutletakse aktiivselt mujal maailmas ning võib ilmselt öelda, et Hiina pole siin mingi ainujõud ega ka esimene, kes kultuurilist ja riikliku konteksti on rõhutatud.

Nii Hiina retoorikale, kui ka reaalsele olukorrale on omistatud Hiina kultuurist tulenevat kollektiivsete väärtuste ning indiviidi ühiskondliku panuse rõhutamine. Seetõttu on individuaalsetel õigustel väiksem tähtsus. (Xiu 1995; Li 2001). Hiina ametnikud ja õiguseksperdid on korduvalt öelnud, et Hiina inimõiguste kontseptsioon keskendub kollektiivsetele õigustele ja rahva arendamisele tervikuna, samas kui Lääs seab prioriteediks individuaalsed õigused. (Shi-Xu 2011: 202)

2.2.2. Majanduslike ja sotsiaalsete õiguste tähtsuse rõhutamine

Teine Hiina inimõiguste diskursuse põhijoon on, et tähtsamaid külgi inimeste õiguste parandamisel on inimeste majanduslike ja sotsiaalsete õiguste parandamine ja need on õiguste hierarhias olulisemadki kui tsiviil- ja poliitilised õigused. Inimeste vaesusest välja aitamine on Hiina sõnul märkimisväärne viis nende inimõiguste olukorra parandamiseks. (Powles 2011; Wang 2001:145) Kõige tähtsam inimõigus on õigus elada, selle laiemas tähenduses, selleks on vajalik omada toitu, peavarju, riietust, ligipääsu tervisehoiule. (Angle 2002: 244)

2.2.3 Inimõiguste küsimuse pidamine Hiina siseasjaks

Kolmandaks Hiina inimõiguste diskursuse põhijooneks on inimõiguste pidamine Hiina siseasjaks. Hiina diskursus läheb selles osas vastuollu Mani poolt selgitatud tendentsiga, et

inimõigusküsimused on muutunud rahvusvahelisemaks (eriti peale külma sõja lõppu) ja riikide suveräänsus selles osas on vähenemas (Man 2011: 536; 543).

Kuigi Hiina majandusliku võimu kasvades on headest majanduslikest suhetest huvitatud riigid ilmselt kriitikaga pisut tagasi hoidnud, on lääneriikide kriitikaga tegelemine Hiinale endiselt ebamugav. Üheks tavapäraseks näiteks Hiina retoorikast sel teemal on Hiina riiginõuniku Dai Bingguo poolt 2012. aastal öeldu: "Inimõiguste küsimused ei tohiks segada riikidevahelisi suhteid ning neid ei tohiks kasutada ettekäändeks teise riigi siseasjadesse sekkumiseks" (Masing 2012)

2.2.4 Lääne süüdistamine topeltstandardite kasutamises

Neljas Hiina inimõigusdiskursuse põhijoon on Lääne süüdistamine topeltstandardite kasutamises Hiina vastu (Peerenboom 2005b; Wang 2001: 144). Topeltstandardid seisnevad Hiina väitel (1) Hiina hukkamõistus, kui samal ajal ei mõisteta hukka teisi rikkujaid riikides, kus olukord oli kohati veelgi hullem; (2) seisukohas, et Lääne inimõigusrikkumised on võrreldavad nendega, milles süüdistatakse Hiinat. (Wang 2001: 144)

2.2.5 Inimõiguste olukorra sõltuvus arenguastmest

Hiina inimõiguste diskursuse viies põhijoon on rõhutamine, et inimõiguste olukord sõltub arenguastmest ja kohalikest tingimustest. Erinevates arengustaadiumides olenevatele riikidele ei saa inimõiguste küsimuses sama moodi läheneda. Hiina väidab, et on veel arengumaa, riigi arengustaadium on selline, kus ei ole võimalik veel kõiki õigusi tagada, seetõttu ei ole neilt õigus nõuda samasugust inimõiguste olukorda nagu arenenud riikides. Samas väidetakse, et toimub pea pidev areng, ning Hiina rahva vabadused on jõudnud seni nägematule tasemele. (Wang 2001) Areng ning olukord sõltub ka ajaloolisest olukorrast ning sotsiaalsüsteemidest, seega tuleks ka neid arvestada, kui antakse hinnang riigi inimõiguste olukorrale. (Shi-xu 2011:203)

Hiina jagab inimõiguste saavutamise kahte etappi: esmalt, tuleb saavutada sotsiaalmajanduslik areng ja alles teise sammuna saab realiseerida poliitilise vabaduse ja demokraatia. (Man 2011:543)

Võib öelda, et antud põhijoon on vastuolus esimese Hiina inimõiguste diskursuse põhijoonega, kultuuri relativismiga. Kultuuri relativismi seisukohalt ei ole võimalik ja mõistlik Hiinale kehtestada üldisi inimõigusprintsiipe või neid, mis sobivad kellelegi teisele. Arenguprintsiip on aga olemuselt universalistlik, rõhutatakse, et hetkel on Hiina lihtsalt madalal majanduslikul ja sotsiaalsel arengutasemel ning sellest tulenevalt ei ole ta saavutanud samasuguseid inimõigusi, mis arenenud maades. Samas, kui saavutatakse kõrge areng, siis tagatakse samad õigused, mis lääneriikides. Hiina kiire arengu kontekstis on huvitav jälgida, kui kaua seda argumenti veel kasutatakse.

3. Hiina inimõiguste diskursuse põhijooned valgetes paberites 1991-2012

Alljärgneva eesmärgiks on uurida, kas analüüsivates kuues inimõigusi kajastavas valges paberis peituvad eespool sekundaarsetes allikates kirjeldatud viis Hiina inimõiguste diskursuse ning inimõiguste teemalise retoorika põhijoont ning kas perioodil 1991-2012 on toimunud nendes põhijoontes ka märgatav muutus. Lisaks uuritakse nende põhijoonte omavahelist seost ning uuritakse, kas mõnda põhijoont võib pidada teistest tähtsamaks. Dokumentide esmaseks analüüsimiseks kasutatakse kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kõige olulisemaks ja teiste aluseks olevat põhijoont, kultuurirelativismi, vaadeldakse põhjalikumalt, kuna tegemist on mitmetahulisema ja konkreetsete kriteeriumite raamesse halvasti paigutuva kategooriaga, võrreldakse ning analüüsitakse seda kategooriat põhjalikumalt ning seda ei tehta kvalitatiivse sisuanalüüsi toel vaid arutlevama võrdluse teel.

3.1. Allikad

Töö aluseks on Hiina Rahvavabariigi inimõigusi käsitlevad inglise keelsed valged paberid (*white papers*). Need on ametlikud dokumendid, mis avaldatakse Hiina Rahvavabariigi Valitsuse Infoameti poolt (*Information Office of the State Council of the People's Republic of China*) ning jagavad selgitusi valitsuse arusaamade ja plaanide kohta. Arvestades Hiina reaalse võimu ja poliitika teostamise läbipaistmatust ning selle analüüsimisel tihti ette tulevat spekulatsioonide ning oletuste tegemist, on valged paberid selle kõrval väga konkreetsed ning ametlikult õigeks peetavad avaldused. Alljärgnevalt analüüsib seega ainult Hiina ametlikku seisukohta.

Töös kasutatavad valged paberid on valitud olemuselt võimalikult sarnased ning pigem inimõigustele laiemalt lähenevad, et need oleksid omavahel võrreldavad ning neist saaks teha laiemaid järeldusi Hiina inimõiguste diskursuse kohta. Allikate hulka ei valitud seetõttu näiteks ainult usuvabadusest kõnelevat valget paberit (1996.a).

Nendest allikatest ei saa oodata objektiivsust kirjeldamiseks inimõiguste olukorda Hiinas, kuid antud töö eesmärgi puhul ei olegi see oluline. Tähtis on, et valged paberid on kirjalikud, seega tõenäoliselt paremini läbi mõeldud ning parteiladviku arvamusega kooskõlas, kui suulised avaldused ning on täpsemad Hiina ametliku inimõiguste diskursuse

infokandjad. Hiina valged paberid on internetis vabalt kätte saadavad Hiina ametlike inglise keelsete veebilehtede kaudu. Näiteks aadressil <http://www.china.org.cn/e-white/> .

Kuigi valgeid pabereid avaldatakse ka hiina keeles, võib töös analüüsitavaid inglise keelseid valgeid pabereid pidada siiski esmaallikateks, sest neid avaldatakse Hiina võimu poolt ametlikult ning need pole võimustruktuurivälise esindaja või välismaalase tõlked.

Töös on analüüsitud järgnevaid valgeid pabereid:

- Human Rights in China (1991.a)
- The progress of Human Rights in China (1995.a)
- Fifty Years of progress in China's Human Rights Cause (2000.a)
- Progress in China's Human Rights Cause in 2003 (2004.a)
- Progress in China's Human Rights in 2009 (2010.a)
- National Human Rights Action Plan of China(2012-2015) (2012.a)

Valgete paberite analüüsimisel on viidatud neile aastaarvu, peatüki ja lõigu järgi. Näiteks 1991 X 3 tähistab 1991. a valge paberi Human Rights in China 10. peatüki kolmandat lõiku.

3.2 Metodoloogia

Valgete paberite esmaseks meetodiks on kvalitatiivne sisuanalüüs. Hsieh ja Shannon defineerivad kvalitatiivset sisuanalüüsi kui " uurimismeetodit, mida rakendatakse tekstiandmete sisu subjektiivseks tõlgendamiseks süstemaatilise liigendamise-ja kodeerimisprotsessi ning teemade või mustrite kindlakstegemisel." (Hsieh; Shannon 2005:1278) Mayringi järgi on kvalitatiivne sisuanalüüs "empiiriline, metodoloogiliselt kontrollitud teksti analüüsimine tema kontekstis; lähenemine, mis jälgib sisu analüütilisi reegleid ja astmelisi mudeleid. Materjali tuleb analüüsida samm sammult, jälgides protseduuride reegleid ja jagades materjali kontekstisteks analüütilisteks ühikuteks. " (Mayring 2000)

Laherand leiab, et "suunatud sisuanalüüsi heaks küljeks on võimalus toetada ja laiendada olemasolevat teooriat. Probleemiks võib olla uuringu kallutamine teooriaga; selle ülemäärane rõhutamine võib uurijat pimestada nähtuste kontekstiliste aspektide suhtes. "(Laherand 2008:295) Elo ja Kyngäs leiavad, et:"suunatud sisuanalüüs sobib olukorda, kui

eesmärgiks on testida eelnevat teooriat uues olukorras või võrrelda erinevaid kategooriaid eri ajaperioodidel. ”(Elo; Kyngäs 2008: 113)

Antud töös kasutatakse suunatud sisuanalüüsi, olemasolev teooria on analüüsi aluseks ning kategooriate moodustamine toimub deduktiivse printsiibi järgi. (Laherand 292; Mayring 2000) Teoreetilises osas tõin välja viis Hiina inimõiguste diskursuse põhijoont, mida valgetes paberites analüüsima hakkan.

Vaadeldavad valged paberid on jaotatud peatükkideks, mis jaotuvad omakorda lõikudeks. Igat lõiku vaadeldakse, kui ühte mõttelist tervikut ning antakse talle lähtuvalt eelnevalt koostatud kodeerimisjuhendist vastava inimõiguste diskursuse põhijoone raames kood. Kood antakse ainult neile lõikudele, mis sisaldavad infot vastava põhijoone kohta. Kood väljendab, mil määral on antud lõik põhijoonega kooskõlas. Hiljem analüüsitakse, kuidas on muutunud koodide osakaal erinevates valgetes paberites ühe või teise põhijoone raames. Tekstidest otsitakse konkreetsete väidete olemasolu mingite põhijoonte kohta, näiteks et paigutada lõik sotsiaalmajandusliku põhijoone peatüki alla ei piisa kui räägitakse mingist majanduslikust joonest. Täpsemalt on kodeerimise tingimused ära määratud kodeerimisjuhendites. (Vt. Lisa 1)

Töös ei uurita erinevatest õigustest rääkimise kvantitatiivset poolt, et teha näiteks järeldust selle kohta, kas majanduslike ja sotsiaalsete õiguste põhijoon vastab tõe või uurimaks milliseid õiguseid Hiina rõhutab, sest valgetes paberites kiidetakse üsna läbisegi Hiina saavutusi erinevates valdkondades ning see ei annaks head ülevaadet rõhuasetustest. Seetõttu on kasutatud lõike, mis annavad selgelt edasi Hiina seisukoha vastava põhijoone osas.

3.3 Valgete paberite analüüs

3.3.1 Põhijoon „Hiina inimõiguste küsimus on Hiina siseasi.“

Tabel 1. Põhijoont ”Hiina inimõiguste küsimus on Hiina siseasi“ puudutavate lõikude arv käsitletud erinevate aastate kuues valgetes paberis.

	1991. a	1995.a	2000.a	2004.a	2010.a	2012.a
A1 Põhijoonega kooskõlas	4	3	0	0	0	0

A2 Põhijoonega kerges vastuolus	0	0	0	0	0	0
A3 Põhijoonega vastuolus	0	0	0	0	0	0

Antud põhijoont kajastavaid väited oli tekstides kokku kõigest 7, 1991. a tekstis 4 (Eessõna 3, X 1, X 9, X12), ja 1995. a tekstis 3. (Eessõna 3, X 9, X 1). 2000.a, 2004.a ja 2010. a ja 2012.a tekstides antud põhijoonega seotud väited puudusid. Kõik need väited olid kategoorias A1, mis tähendab, et olid põhijoonega kooskõlas. Seega ei saa väga põhjapanevad järeldust teha, kuid 1991. ja 1995. aastani oli põhijoon üsna muutumata ning hilisemates tekstides sellele tähelepanu ei pööratud, mis võib viidata sellele, et küsimust ei peetud enam nii oluliseks. Samas ei lükatud seda põhijoont hiljem ka ümber.

Hiina seisukoha klassikaliseks näiteks antud küsimuseks võib tuua lause:

”Hiina on vastu teiste riikide siseasjadesse sekkumisele inimõiguste sildi all ja on teinud pidevaid pingutusi erinevate ebanormaalsete ilmingute kaotamiseks ning rahvusvahelise inimõiguste alase koostöö tugevdamiseks.” (1991 X 1)

Antud põhijoon esines esimeses kahes tekstis ning seda kajastati ühtlasel ja oodatud määral, põhijoonega vastuolevaid väiteid ei olnud. Samas seab põhijoone neljas viimases analüüsitavas valges paberis puudumine kahtluse alla tema olulisuse.

3.3.2. Põhijoon „Majanduslike- ja sotsiaalsete õiguste tähtsuse rõhutamine“

Tabel 2. Põhijoont ” Majanduslike ja sotsiaalsete õiguste rõhutamine“ käsitlevate lõikude arv erinevate aastate kuues valges paberis.

	1991. a	1995.a	2000.a	2004.a	2010.a	2012.a
B1 Põhijoonega kooskõlas	4 + 2	1	2	1	0	2
B2	0 + 1	0	0	0	0	1

Põhijoonega vastuolus	kaudne					
-----------------------	--------	--	--	--	--	--

Tulemustes on näha, et põhijoon esineb kõikides Hiina valgetes paberites, välja arvatud 2010. aasta omas. Kümme lõiku sisaldavad antud põhijoont toetavat mõtet, lisaks 2 lõiku kaudsemalt. 1991. a valges paberis on lõik, mis on põhijoonega kaudsemalt vastuolus, 2012. a valges paberis on lõik, mis on põhijoonega juba pisut selgemalt vastuolus. Tavapärane näide põhijoont toetavas seisukohast:

”Viimasel 50. aastal, Uue Hiina rajamisest saadik, eriti reformi alustamisest ning maailmale avamisest, on Hiina valitsus alati pannud inimeste õigused elule ja arengule esimesele kohale, keskenduses majanduslikule ehitusele ning teinud pingutusi sotsiaalse produktiivsuse arenguks.” (2000 II 1)

Samas leiab 1991. aasta valgest paberist kaudsema vastuolu antud põhijoonega, kus ei väideta küll otseselt, et teised õigused on tähtsamad, kui sotsiaalsed- ja majanduslikud õigused, kuid rõhutatakse kõikide õiguste tähtsust.

”Inimõigused, mida Hiina kodanikud naudivad, hõlmavad laia valdkonda: mitte ainult ellujäämisega soetud, isiklikke ja poliitilisi õigusi, vaid ka majanduslikke, kultuurilisi ja sotsiaalseid õigusi.” (1991 Eessõna 4 l)

2012. aasta valgest paberi ühes lõigus leidub juba otsesem vastuolu antud põhijoonega, kus rõhutatakse kõikide õiguste koordineeritud arengut ja võrdsust.

”Võttes kõiki liike inimõigusi kui üksteisest sõltuvaid ja lahutamatuid, on Hiina valitsus võtnud eesmärgiks arendada nii majanduslike-, sotsiaalsete- ja kultuuriliste-, kui ka tsiviil- ja poliitiliste õiguste koordineeritud arengut ning tasakaalustatud individuaalsete ja kollektiivsete inimõiguste arengut.” (2012, sissejuhatus 9)

Kuigi antud valgetes paberites rõhutati enamasti majanduslike- ja sotsiaalsete õiguste tähtsust, ei saa öelda, et Hiina valgetes paberites räägitakse näiteks poliitilistele õigustest vähe. Ka nende kohta on valgetes paberites mitmeid peatükke, kus kirjeldatakse iga konkreetse õiguse ja kitsa valdkonna arenguid, kuid reaalseid väiteid, mida saaks seostada erinevat liiki õiguste olulisusega

Tegemist on vastuoluga Hiina inimõigusdiskursuses, sest ühest küljest rõhutatakse küll et majanduslikud ja sotsiaalsed õigused on prioriteediks ja arengumaana tuleb kõigepealt need

tagada, enne kui saab tagada teised õigused, teisalt jääb vastavaid õigusi kirjeldavatest peatükkidest mulje, et kõik on nii hästi, et midagi polegi enam parandada. Kuid vastuolud ja loogika vead on paratamatud, kui üritatakse reaalselt kehva olukorda (erinevate raportite põhjal) portreerida ilusamana, kui see üheski riigis vaevalt, et on.

Antud põhijoon ei kajastu dokumentides põhijoonega täies kooskõlas, kuid samas suurt muutust ei toimu, põhijoon on läbi aja pigem ühtlaselt kajastatud. Leidub kerge vastuolu nii 1991. a valges paberis, kui ka suurem 2012. a valges paberis, samas ei ole need siiski nii tugevad väited põhijoone vastu, kui toetust avaldavad lõigud on. Neid vastuolusid võib põhjendada Hiina innukusega näidata, end arenevat kõikides õigustes.

Hiina väidab, et on leidnud endale arengutee, mis sobib kohalike ajalooliste eripäradega, suure rahvaarvuga piiratud ressurssidega. Sellises olukorras ei saa Hiina kopeerida teiste arengut, olgu need siis arengumaad või arenenud riigid. On vaid võimalik oma reaalsusest tingituna kujundada oma eriline arengutee. See arengutee paneb õiguse esmastele eluks vajalikele tingimustele ja arengule (2000 VI 4). See näitab, et arenguastme rõhutamise põhijoone tõttu pannaksegi rõhku sotsiaalsetele ja majanduslikele õigustele ning see põhijoon on otsene erineva arenguastme põhijoone tulem.

3.3.3 Põhijoon „Lääne süüdistamine topeltstandardite kasutamises“

Antud põhijoonega seotult oli valgetes paberites ainult üks lõik, 1995.a valges paberis. Lõik on põhijoonega kooskõlas ning vastab teoreetilises osas esitatud põhijoone kirjeldusele:

„Viimasel neljal aastal on Hiina aktiivselt kaitsnud ÜRO Hartas kajastatud inimõiguste ja põhivabaduste edendamise eesmärgi ja printsipi ning seisnud kindlalt vastu mõningate riikide hegemoonilisele käitumisele, mis hõlmab inimõiguste valdkonnas teiste riikide, eriti arengumaade suhtes, topeltstandardite kasutamist ning oma mõttemallide teistele pealesurumises või teiste riikide siseasjade sekkumises „inimõiguste“ sildi all. Hiina põhimõttelised seisukohad inimõiguste valdkonnas on pälvinud mitmete maailma riikide toetuse. Hiina on teinud tõhusaid pingutusi tagamaks maailma rahu ja edendamaks rahvusvaheliste inimõiguste täisväärtuslikku arengut.“ (1995: Foreword 3)

Põhijoone ainult ühes lõigus esinemine suures hulgas erinevatel aegadel välja antud tekstis annab tunnistust, et tegemist ei ole keskse küsimusega Hiina inimõiguste diskursuses.

Samas oli antud lõik siiski põhijoonega kooskõlas ning selle vähene kajastus antud valgetes paberites seda otseselt ümber ei lükka, põhijoon võib esineda rohkem kõnedes või mujal. Siiski võib väita, et tegemist ei ole väga olulise tunnusjoonega Hiina inimõiguste diskursuses ning antud analüüsi põhjal ei ole tegemist põhijoonega, vaid pigem ühe mõttega, mida Hiina mõnikord kasutab.

Eelpool toodud lõigust on näha, et topeltstandardite kasutamise süüdistust kasutatakse ka süüdistamises, et sekkutakse Hiina siseasjadesse ning antakse mõista, et see sekkumine ei ole põhjendatud ning on seotud Lääne riikide alatuse ja imperialismiga, mis väljendub ka topeltstandardites.

3.3.4 Kultuuri relativism ning põhijoonte omavaheline seos

Kuna kultuuri relativistlik lähenemine on mitmetahulisem valdkond, ning nagu järgnevalt selgub, vaatleb Hiina seda mitmete teiste põhijoontega seotult, on antud kategooriale keerulisem ammendavalt läheneda kvalitatiivse sisuanalüüsi abil. Selle asemel uuritakse valgetes paberites olevate teemakohaste lõikude abil Hiina seisukoha kultuuri relativismi osas, vaadeldakse, kas see on läbi aja ühtne ja vastuoludeta, kuidas Hiina seda käsitleb ja teiste põhijoontega seob.

Hiina käsitus kultuuri relativismist on valgete paberite põhjal üsna tihedalt seotud teiste inimõiguste diskursuse põhijoontega. Hiina käsitleb kultuuri relativismi koos ”inimõigused on sõltuvad arengutasemest” põhijoonega. Selle näiteks võib tuua järgneva lõigu, kus Hiina paneb kokku esimese inimõiguste diskursuse põhijoone kultuuri relativismi (mis tõdeb, et Hiina ei saa Läänes välja mõeldud „universaalset” inimõigusarusaama aktsepteerida, sest ta on kultuuriliselt erinev) ning arenguprintsiibi (viies põhijoon), mis tõdeb, et Hiina areng on piiratud ajalooliste, sotsiaalsete ja majanduslike tegurite poolt, ning olles arengumaa, ei ole Hiinal võimalik arenenud riikidega sarnaselt oma inimõigusi arendada. Kuna Hiina läheneb valgetes paberites asjale sellisel viisil, vaadeldakse selle punkti all ka algselt eraldi esinenud põhijoont inimõiguste olukorra sõltuvusest arenguastmest.

„Ka Hiina valitsus on ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni kõrgelt hinnanud, [...]. Siiski on olukorra areng, mis puudutab inimõigusi, olnud piiratud eri rahvaste ajalooliste, sotsiaalsete, majanduslike ja kultuuriliste tingimuste poolt, ning on seotud ajaloolise

arenguga. Meeletute erinevuste tõttu ajaloolises taustas, sotsiaalses süsteemis, kultuurilises traditsioonis ja majanduslikus arengus, erinevad riigid oma inimõiguste alastes arusaamistes ning toimingutes.. Erinevatest olukordadest, on nad võtnud erinevad seisukohad vastavate ÜRO konventsioonide osas. Hoolimata oma rahvusvahelisest aspektist, on inimõiguste küsimus üldiselt siiski iga riigi iseasi. Selle tõttu ei tohiks riigi inimõiguste olukorda hinnata eirates täielikult riigi ajalugu ja rahvuslikke tingimusi. Samuti ei saa riike hinnata mingi eelnevalt loodud mudeli või teise riigi või piirkonna tingimuste järgi. [...]“ (1991 Preface 3)

Seega seob Hiina omavahel need kaks vastandliku printsiipi, öeldes, areng on olnud piiratud nii kultuuriliste, kui ka sotsiaalsete ja majanduslike tingimuste poolt. Ilmselt, kui Hiina jõuab vaieldamatult kõrgele arengutasemele, siis jätab ta lihtsalt majandusliku ja sotsiaalse piirangu ära ja rõhutab, et areng on olnud piiratud kultuuriliste tegurite poolt.

Veel üheks näiteks, kuidas Hiina seob omavahel nii kultuuri relativismi, kui ka teised arenguastmest ja ajaloolistest teguritest tulenevad mõjud, mida kõike tuleb riigil arvestada inimõiguste kehtestamisel ning teistel riigile hinnangute andmisel, on järgnevalt lõik:

„Hiina on inimõiguste alase rahvusvahelise koostöö tugevdamise poolt, mis põhineb vastastikkusel arusaamisel, samal ajal jättes ruumi erinevustele. Siiski ei saa ükski riik oma pingutuses kehtestada ja kaitsta inimõigusi eirata oma ajaloolist, majanduslikku, poliitilist ja sotsiaalset reaalsust.“ (1991 X 10)

1991.a , 1995.a , 2004.a , 2010.a ja 2012.a valgetes paberites räägitakse väga sarnaselt ÜRO püüdlustest inimõiguste olukorda reguleerida ja parandada ning rõhutatakse, et inimõiguste küsimus on väga oluline kogu maailmas ning ka Hiina hindab erinevaid ÜRO poolseid instrumente, mis seavad konkreetsed nõuded fundamentaalsete inimõiguste kaitseks. ÜRO-sse ning inimõiguste alasesse koostöösse suhtuti valgetes paberites positiivsemalt, kui seda võinuks teooria põhjal eeldada. Tuuakse palju näiteid Hiina osalemist erinevates aruteludes ja dokumentide välja töötamisel. (1991, Preface 3; 1991 X 1; 1991 X3; 1991 IX 21; 1991 X3 , 1995 Foreword 3; 1995 X 7; 1995 X 5; 1995 X 4; 1995 X 3; 1995 X 2; 1995 X 1; 2004 VIII 1-4; 2010 VII 1-8; 2012 V 1-17)

Siiski rõhutatakse, (1991.a dokumendis rohkematel kordadel, 1995.a vähem) et erinevad ajaloolised, sotsiaalsed, majanduslikud ja kultuurilised eripärad seavad piirangud

universaalsete inimõiguste normide kehtestamisele ning neid eripärasid tuleb kindlasti arvestada. (1991, Preface 3; 1991 X 1; 1991 X 1; 1991 X3; 1995 X8).

2004. a ja 2012. a dokumendis rõhutatakse, et Hiina on arengumaa, kellele seavad piirangud erinevad ajaloolised põhjused ja arengutase, 2010. a dokument väljendab seda napimalt (2004 Foreword 8; 2010 Foreword 3; 2012 Introduction 4). Märkimisväärne on, et viimase kolme valge paberi hilisemas osas, kui mõlemas dokumendis räägitakse pikalt osalemises ÜRO tegevustes, ning erinevates rahvusvahelise inimõiguste alase koostöö vormidest, ning kiidetakse nii ÜRO tegevust, kui ka enda kaasa löömist selles, ei rõhutata, et rahvusvahelise tegevuse ja normide osas tuleb arvestada ka kohalike eripärasid, olgu need siis kultuurilist või muud laadi. Kuna tegemist on üsna selge tendentsiga, kus perioodil 1991-2012 toimub üsna lineaarne vähenemine, võib selle põhjal väita, et kohalike eripärade tähtsuse rõhutamine rahvusvahelise inimõiguste alase liikumise kontekstis on Hiina inimõiguste diskursuses vähenemas. Samas pole ka hilisemates tekstides otseselt väidetud, et kohalike eripärasid ei pea arvestama.

Siiski rõhutatakse üsna muutumatult, et Hiina näol on tegemist arengumaaga ning kohalike tingimusi tuleb hinnangu andmisel arvesse võtta. Hiina on oma eripäradest lähtuvalt kujundanud oma vaated inimõigustele ja lähtuvalt nendest kohalikest eripäradest loonud vastavad seadused ja poliitikad. Seda aga ei räägita seoses universaalsete inimõigustega. (1991 Preface 3; 1991, Preface 4; 1991, Preface 5; 2004 Foreword 8; 2012 Introduction 4) Praktika on tõestanud, et need meetmed on Hiina tingimustele sobivad. (1991 II ptk 16; 1991 VIII 12). Mõned inimõiguste rikkumised on kohalike erinevuste tõttu olnud vältimatud ja tuleb vaadata suuremat pilti. (1991 VIII 12) Kuna rõhutatakse oma eripärasid ning teistsuguseid tingimusi, siis sellest tulenevalt räägitakse nii üldisemas plaanis, kui ka mõne konkreetsema õiguse juures lähenemisest, mis on sobinud Hiina tingimustega, riigi reaalsusega.

Üsna muutumatuna püsib rõhutamine, et Hiina suureks erinevuseks Lääne riikidest on, et Hiina on suure rahvaarvuga ning erinevate looduslike, ajalooliste ja arengutasemega seotud piirangutega arengumaa, mis mõjutab tugevalt riigi inimõiguste olukorda. Samas rõhutatakse, et Hiina pürgib pidevale arengule ning see areng on ka Uue Hiina rajamisest peaaegu pidev olnud (1991 III 20; 2000 VI 2; 2004 Foreword 8; 2012 Forword 4)

Kuna inimõigused sõltuvad konkreetsetest tingimustest, on sellest tulenevad, siis teistel, kes ei mõista kohalike tingimusi ning kelle normid neisse ei sobi, pole õigus sekkuda inimõiguste alal riikide siseasjadesse. (Põhijoon „Hiina inimõiguste olukord on Hiina siseasi)

Lähtuvalt eelnevast võib väita, et kultuurirelativism ei ole kõige olulisem põhijoon Hiina inimõiguste diskursuses, vaid kombineerituna riikide erineva arenguastme rõhutamise põhijoonega käsitletakse kultuurilisi, majanduslike, sotsiaalseid ja ajaloolisi tegureid koos ühiste mõjuritena, mida kõike tuleb arvesse võtta inimõiguste kehtestamisel ning nendele väljastpoolt hinnangu andmisel. See aga moodustab ühise põhijoone, mida võib tõesti pidada teistest olulisemaks, sest nende erinevuste rõhutamine on keskne argument, mida kasutatakse Hiina inimõiguste olukorra praeguse olukorra põhjendamisel.

Kuna selle uue põhijoone sisuks on, et teistel riigid pole täpset arusaama Hiina reaalsusest ning nende normid ei ole alati sellele vastavad, siis sellest tulenevalt võib öelda, et neil pole õigust Hiina siseasjadesse inimõiguste alal sekkuda.

Hiina rõhutab ÜRO ja rahvusvahelise kogukonna pingutusi tagamaks inimõigusi, räägib enda mitmetest osalusvormidest selles ühises tegevuses, kuid võib täheldada teatud muutust: hilisemates valgetes paberites rõhutatakse rahvusvahelise koostöö kontekstis vähem riiklike eripärasid. Samas räägitakse neist eripäradest ikkagi, ainult teises kontekstis. Selle tõttu võib arvata, et Hiina seab rahvusvahelist koostööd hiljem vähem kahtluse alla ning on selle suhtes positiivsemalt meelestatud, kuid oma puudujääke inimõigustes seletab ikkagi erinevate kultuuriliste, majanduslike, ajalooliste ning sotsiaalsete erisustega.

KOKKUVÕTE

Käesolevas bakalaureusetöös uuriti Hiina inimõiguste diskursuse põhijoonte esinemist ja muutust perioodil 1991-2012 ning nende põhijoonte omavahelisi seoseid. Lisaks vaadeldi, kas kultuuri relativismi võib pidada teistest põhijoontest olulisemaks.

Töö teooria osas toodi autoriteetsete allikate põhjal välja viis Hiina inimõiguste diskursuse põhijoont: kultuuri relativism, majanduslike ja sotsiaalsete õiguste tähtsuse rõhutamine, inimõiguste pidamine Hiina siseasjaks, Lääne süüdistamine topeltstandardite kasutamises ning inimõiguste olukorra sõltuvus arenguastmest. Neid põhijooni uuritakse kuue valge paberi põhjal perioodil 1991-2012.

Töös selgub, et Hiina käsitleb kultuuri relativismi seoses arenguastme põhijoonega. Koos moodustavad nad Hiina inimõiguste diskursuse põhijoone, mis on aluseks teistele. Hiina käsitleb arenguastmest ja kultuurist tulenevaid mõjureid koos ühise faktorina, mille tõttu on Hiinal põhjendatud õigus läheneda inimõigustele erinevalt. Kultuuri relativism on kombineerituna jätkuva arengu rõhutamise põhijoonega teistest olulisem ning aluseks teistele põhijoontele. Seega käsitleb Hiina inimõiguste diskursus kultuuri relativismi ja oma olemuselt universalistliku arengu rõhutamise põhijoont koos, hoolimata nende põhijoonte filosoofilisest vastuolust.

Majanduslike ja sotsiaalsete õiguste rõhutamise põhijoon esineb kõigis valgetes paberites, välja arvatud 2010. aasta dokumendis. Põhijoon on üldiselt ootuspäraselt kajastatud ning enamasti olid esitatud seda selgelt toetavad argumendid, kuid esines ka üks otsesem ja kaudsem vastuolu antud põhijoonega. Kuna nad esinesid 1991. aasta ja 2012. valgetes paberites ning ei olnud siiski nii tugevalt rõhutatud võib öelda, et antud põhijoon on üldjoontes üsna muutumatu, kuid esineb väikeseid kõrvalekaldeid, mida võib seletada Hiina kohatise liigse entusiasmiga rõhutada, et nende jaoks on kõik õigused tähtsad. See põhijoon on arenguastme tähtsuse rõhutamise põhijoone, mis nüüd moodustab uue terviku kultuuri relativismiga, otsene tulem. Kuna Hiina on veel sellises arenguastmes, kus paljud inimesed ei ole saavutanud majanduslikke ja sotsiaalseid hüvesid, on Hiina riigi esmane roll tagada just majanduslikud ja sotsiaalsed õigused kõigile kodanikele. Seetõttu on Hiina inimõiguste diskursuses poliitilised- ja tsiviilõigused teisejärgulised, mille tagamine on võimalik alles pärast pikka majanduslikku ja sotsiaalset arengut.

Põhijoon, mille sisuks on inimõiguste pidamise Hiina siseasjaks, kajastus uuritavates valgetes paberites kahes esimeses: 1991. aasta ja 1995. aasta valges paberis vastavalt neli ja kolm korda. Kõikidel juhtudel olid väited põhijoontega kooskõlas ning vastasid ootustele. Kuna nimetatud põhijoone aluseks on ,et teistel riikidel pole õigust Hiina siseasjadesse inimõigusi puudutavates küsimustes sekkuda, tugineb seisukohal, et teistel riikidel puudub arusaam Hiina reaalsusest ning nende normid ei ole Hiinale kohandatavad, on ka see põhijoon seotud kultuuri relativistliku ja arenguastme põhijoonega.

Teoreetilises osas esitatud põhijoon, mille sisuks on väide, et Hiina vastu kasutatakse topeltstandardeid, oli valgetes paberites kajastatud vaid ühel korral. Tegemist oli väitega, mis oli selgelt põhijoonega kooskõlas. Selle põhijoone nii vähese esinemise põhjal antud valgetes paberites võib öelda, et tegu ei ole keskse küsimusega Hiina inimõiguste diskursuses ning ilmselt pole tegemist Hiina inimõiguste diskursuse põhijoonega, vaid pigem harvem kasutatava süüdistusega.

Hiina käsitleb ÜRO ning rahvusvahelise kogukonna poolt tehtavaid jõupingutusi 1991-2012 perioodi vältel positiivses võtmes ning rõhutab viise, kuidas ka Hiina nendesse panustab. Valgetes paberites on märgata tendentsi, et kõneledes universaalsetest inimõiguste normidest ja rahvusvahelisest koostööst inimõiguste alal, väheneb hilisemates valgetes paberites kohalike eripärade rõhutamine märgatavalt. Selle põhjal võib järeldada, et Hiina on hakanud rohkem aktsepteerima rahvusvahelist koostöö inimõiguste vallas ja ei kipu antud kontekstis oma eripärasid niivõrd rõhutama. Siiski tehakse seda muus kontekstis ning selles suhtes pole erinevuste rõhutamine kuskile kadunud ning väidetakse endiselt, et Hiina näol on tegemist siiski arengumaaga ning see seab talle omad piirangud ning mitmetes valdkondades on Hiina leidnud oma viisi, lähtuvalt enda arengust ja kultuurist, kuidas mingile küsimusele läheneda.

SUMMARY

The Main Aspects of China's Human Rights Discourse 1991-2012

The aim of this Bachelor's thesis is to research if there was any change in the main aspects of China's Human Rights discourse in 1991-2012 and how were these main aspects reflected in China's human rights discourse during that period. The second research question is if this described cultural relativist argument is more important in the China's human rights discourse than other main aspects.

These proposed main aspects are cultural relativism, claim that human rights are a matter of national sovereignty, emphasizing the importance of economic and social rights, claim that the human rights situation is dependent on the level of development and the West is using double standards against China.

As explained in the theoretical part, there is a philosophical contradiction between two main aspects – on the one hand cultural relativism which describes that the situation of human rights is dependent on the local culture, and, on the other hand, the principle of development on which connects the situation of China's human rights with its social and economic development and so is universalist in its rationale. When full development is achieved, it is implied, China can achieve the same rights as in the Western countries and is not hindered by its cultural differences. The second research question is if this described cultural relativist argument is more important in the China's human rights discourse than the others?

First an overview is given about the history and development of China's Human Rights discourse. The theoretical part of the thesis examines the debate between the universalists and the cultural relativists and also proposes five main aspects of China's Human Rights discourse which are derived from the works regarding Chinese Human Rights.

The main sources and the objects of analysis of this thesis are the white papers, the official documents of China which give overview about the viewpoints of the Chinese government. Qualitative content analysis was used to examine the white papers, but a more theoretical comparative approach was also used.

Analysis of the text revealed that cultural relativist argument alone is not more important than the others, but China combines that aspect with the development argument. These two combined form the most important aspect of China's Human Rights discourse which is the basis of the other aspects.

The results of this thesis revealed that all the proposed main aspects are represented in the white papers, except the usage of double standards against china, which was represented only in one paragraph of a text and can thus be regarded as not being an important part of China's Human Rights Discourse. The argument that others have no right to infringe on China's human rights situation is very consistent in the first two white papers, but is not represented in the following four which reveals that it loses some of its importance, but at the same time no contradicting arguments were given. The main aspects of emphasising the economic and social rights was represented in all white papers, although there were two arguments that did not support this claim - on the whole China still emphasized this point and the reason of this contradiction might be in the China's eager wish to show that it does not ignore the other human rights.

Lisa 1. Kodeerimisjuhendid ja sisuanalüüsi tulemused

Hiina inimõiguste diskursuse põhijoone „Hiina inimõiguste küsimus on Hiina siseasi „kodeerimisjuhend ja sisuanalüüsi tulemused.

Kategooria	Definitsioon	Kodeerimisreeglid
A1 Põhijoonega kooskõlas.	Inimõigused kuuluvad suuremalt jaolt riikide siseasjade valdkonda.	Kasutatakse väiteid, mis väljendavad vähemalt ühte järgnevatest: * riikidel pole (üldiselt) õigust teiste siseasjadesse sekkuda. * inimõiguste küsimus kuulub riikide siseasjade valdkonda. *Teiste inimõigustesse sekkumine pole põhjendatud, mõistlik või vajalik. *Inimõiguste küsimused ei tohi segada rahvusvahelisi suhteid.
A2 Põhijoonega mõõdukalt vastuolus	Inimõigused kuuluvad mõningatel juhtudel riikide siseasjade valdkonda	*Inimõigused kuuluvad mõningatel juhtudel riikide siseasjade valdkonda. *Esitatakse seotult nii põhijoont toetav, kui ka vastuväitev argument, mis on umbes võrdse kaaluga.

A3 Põhijoonega vastuolus	Inimõigused ei kuulu üldiselt riikide siseasjade valdkonda	Esitatakse üks mõnda järgnevaid mõtteid selgelt edastavatest väidetest. • Inimõigused on peamiselt või täiesti rahvusvahelised. • Riikidel on õigus teiste siseasjadesse sekkuda
--------------------------	--	--

Tulemused

Kõik teemakohased lõigud on kategoorias A1: 1991 Eesõna 3. lõik; 1991 X 1. lõik; 1991 X 9. lõik; 1991 X 12.lõik; 1995 Eessõna 3.lõik; 1995 X 9.lõik; 1995 X 1. lõik

Hiina inimõiguste diskursuse põhijoone „Hiina rõhutab majanduslike-ja sotsiaalsete õiguste tähtsust“ kodeerimisjuhend ja sisuanalüüsi tulemused.

Kategooria	Definitsioon	Kodeerimisreeglid
B1 Põhijoonega kooskõlas.	Majanduslik ja sotsiaalseid õigusi peetakse teistest tähtsamaks.	• Väidetakse, et majanduslikud-ja sotsiaalsed õigused on prioriteetsed, kas otsese võrdluse teel või öeldes, et nad on prioriteediks.
B2 Põhijoonega vastuolus.	Majanduslike ja sotsiaalseid õigusi ei peeta teistest	• Öeldakse, et kõik õigused on võrdsed

	tähtsamaks.	tähtsusega. • Öeldakse, et mõned muud õigused on olulisemad kui majanduslikud- ja sotsiaalsed.
--	-------------	--

Tulemused

1991 Eessõna 4 B3(kaudne); 1991 I 1 B1; 1991 I 10 B1(kaudne); 1991 I 11 B1; 1991 I 15 B1; 1991 X 8 B1; 1995 Eessõna 2; 2000 I 1 B1; 2000 VI 4 B1; 2004 Eessõna 2: B1; 2012 Sissejuhatus 6: B1; 2012 Sissejuhatus 9:B3; 2012 I 1 B1

B1 Põhijoonega kooskõlas	4 + 2 kaudset	1	2	1	0	2
B2 Põhijoonega vastuolus	0 + 1 kaudne	0	0	0	0	1

Põhijoon „Hiina vastu kasutatakse topeltstandardeid“

Valgetest paberitest otsiti lõike, kus oleks süüdistatud teisi riike Hiina vastu topeltstandardite kasutamises või oleks esitatud ümber lükkavaid tõendeid. Kuna esines ainult üks lõik, mis selgelt toetas põhijoont, ei ole vajalik kodeerimisjuhendit siinkohal kirjeldada.

Kasutatud kirjandus

- Angle, Stephen C.(2002) *Human Rights in Chinese Thought: A Cross-Cultural Inquiry*.
Cambridge: Cambridge University Press.
- Chan, Steve (2002) „Human Rights in China and the United States: Competing Visions and Discrepant Performances“, *Human Rights Quarterly*, Vol. 24, No. 4 pp. 1035-1053.
- Hatch, Elvin ” Culture and Morality: The Relativity of Values in Anthropology”, Steiner, ; Alston, Philip. *International Human Rights In Context* 369-372
- Hsieh, Hsiu-Fang; Shannon, Sarah E. (2005) „Three Approaches to Qualitative Content Analysis“ *Qualitative Health Research*, Vol.15, No. 9, pp 1277-1288
- Laherand, Meri-Liis (2008) *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn:OÜ infotrükk.
- Li, Xiarong (2001) ”Asian values and the Universality of Human Rights”, Hayden, Patrick *The Philosophy of Human Rights*“, St. Paul: Paragon, lk 397-408
- Men J (2011) „ Between Human Rights and Sovereignty.“, *European Law Journal*, Vol 17 Issue 4, pp 534-550.
- Peerenboom Randall (2005a) „Human Rights, China, and Cross-Cultural Inquiry: Philosophy, History, and Power Politics.“, *Philosophy East & West* , Vol. 55, No. 2 pp 283-327.
- Peerenboom, Randall (2005b) „Assessing Human Rights in China: Why the Double Standard?“ , *Cornell International Law Journal*„ Vol. 38, No. 1, pp 71-172.
- Powles, Michael (2011) ”Perspective on human rights in China.”, New Zealand International Review Vol 36, Issue pp 2-5.
- Roberts, John.A.G(2008) *Hiina ajalugu*. Tallinn:Valgus, 2008.
- Shi-xu (2011) „ Understanding the Chinese discourse of human rights as cultural response“ *Journal of Asian Pacific Communication* (John Benjamins Publishing Co.), Vol 27, No. 5 pp 196-212.
- Svensson, Marina (2002) *Debating Human Rights In China: A Conceptual and Political History*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Tesón, Fernando (2001) ”International Human Rights and Cultural Relativism”, Hayden, Patrick *The Philosophy of Human Rights*, St. Paul: Paragon, lk 379-396
- Wang, Jiangyu(2001) *China and the Universal Human Rights Standard*. *Syracuse Journal*

of International Law and Commerce, Vol. 29, No. 1, pp. 135-158.

Yin, Jing (2007) „The Clash of Rights: a Critical Analysis of News Discourse on Human Rights in the United States and China“ *Critical Discourse Studies*, Vol.4, No1, pp 75-94.

Interneti allikad

Amnesty International (2012) Annual report 2012, *China*
<http://www.amnesty.org/en/region/china/report-2012#section-28-3> (külastatud 11.05.2013).

Chen, Jianfu(2004) „The Revision of the Constitution in the PRC“. *China perspectives*
<http://chinapersonpectives.revues.org/2922> (külastatud 10.mai 2013).

Human Rights Watch 2013(2013) World Report 2013, *China*, <http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/china> (külastatud 12.04.2013).

Kurlantzick, Joshua; Link, Perry (2009) China: Resilient, Sophisticated Authoritarianism.
<http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/china.pdf> (külastatud 20.04.2013).

Masing, Kadri (2012) ERR Hiina diplomaat: inimõigused ei anna alust sekkuda riigi siseasjadesse <http://uudised.err.ee/?06252083> (külastatud 10.04.2013).

Mayring, Philipp (2000). Qualitative Content Analysis, *Qualitative Social Research*,
<http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1089/2385#gref>
(külastatud 10.05.2012).

Xin, Chunying(1995)'' A Brief History of the Modern Human Rights Discourse in China'',
http://www.carnegiecouncil.org/publications/archive/dialogue/1_03/articles/515.html
(külastatud 4.05.2013)

Valged paberid

Information Office of the State Council of the People's Republic of China (1991) Human Rights in China
<http://www.china.org.cn/e-white/7/index.htm> (külastatud 19.05.2013)

Information Office of the State Council of the People's Republic of China(1995) The progress of Human Rights in China

<http://www.china.org.cn/e-white/phumanrights19/index.htm> (külastatud 19.05.2013)
Information Office of the State Council of the People's Republic of China(2000) Fifty
Years of progress in China's Human Rights Cause
<http://www.china.org.cn/e-white/3/index.htm> (külastatud 19.05.2013)
Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2003) Progress
in China's Human Rights Cause in 2003
<http://www.china.org.cn/e-white/20040330/index.htm> (külastatud 19.05.2013)
Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2010)
''Progress in China's Human Rights in 2009''
http://www.china.org.cn/government/whitepaper/node_7101466.htm (külastatud
19.05.2013)
Information Office of the State Council of the People's Republic of China (2012), National
Human Rights Action Plan of China (2012-2015)
http://www.china.org.cn/government/whitepaper/node_7156850.htm (külastatud
19.05.2013)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Hando Laasmägi